

PIOTR SKOWRONEK

<https://orcid.org/0000-0001-9808-5839>

Jak powstawał Wydział Teologiczny Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

Recenzja publikacji *Powstanie Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Dokumenty i relacje* z wprowadzeniem i edycją Lucyny Sadzikowskiej

Sadzikowska, L. (2023). *Powstanie Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Dokumenty i relacje*. Księgarnia św. Jacka (ss. 338)

Rzadko mamy okazję poznać rzetelnie historię instytucji. Zwykle pojawiają się w niej podstawowe fakty, takie jak daty, miejsca, nazwiska decydentów, a reszta informacji ginie w mroku dziejów. Inaczej jest z historią powstania Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, której bieg postanowiła prześledzić Lucyna Sadzikowska. Dzieje myśli o założeniu uniwersytetu na obszarze Górnego Śląska sięgają dwudziestolecia międzywojennego. Wystąpili z nią dwaj posłowie na Sejm Ustawodawczy – ks. Stanisław Adamski i Wojciech Sosiński. Owocem tej inicjatywy było powołanie do życia w 1928 roku Instytutu Pedagogicznego. Kolejny głos w sprawie placówki akademickiej pojawił się w 1945 roku, zaraz po zakończeniu II wojny światowej, kiedy powstał Obywatelski Komitet Przygotowawczy Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, który ogłosił *Memoriał w sprawie założenia Uniwersytetu w województwie śląsko-dąbrowskim*. W intencjonalnej rozmowie z badaczką, przeprowadzonej na potrzeby niniejszej publikacji, ks. dr prałat Stanisław Puchała przypomniał, że już wówczas: „[...] zakładano, iż jego strukturę tworzyć będzie również Wydział Teologiczny”. Nie doszło jednak wtedy do powołania uczelni, którą ostatecznie utworzono 23 lata później, 8 czerwca 1968 roku, jednak bez wspomnianego Wydziału Teologicznego, który ponad 30 lat musiał poczekać na – jak określił to abp Damian Zimoń – „lepsze czasy”.

O istotności funkcjonowania Wydziału Teologicznego w ramach uniwersytetu niechaj świadczą słowa Jana Pawła II, który tak przemawiał do delegacji Uniwersytetu Śląskiego z Katowic, składającej mu podziękowanie za powołanie tegoż (13 stycznia 2005 r.):

W klasycznym rozumieniu uniwersytet nie mógł istnieć bez wydziału teologicznego – był jakby niepełny. Dziś to się zmieniło. Okazuje się jednak, że obecność nauk teologicznych wobec innych dziedzin zgłębianych na uniwersytecie, stwarza możliwość cennej wymiany myśli. *Fides et ratio* spotykają się w poszukiwaniu mądrości. Posługują się innymi narzędziami i metodami, ale ubogacają się wzajemnie na drodze odkrywania wielorakich wymiarów prawdy.

Lucyna Sadzikowska w 34. tomie *Źródeł do dziejów Kościoła Katolickiego na Górnym Śląsku*, zatytułowanym *Powstanie Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Dokumenty i relacje*, skrupulatnie bada, jak doszło do podjęcia owej decyzji. Bada wielowymiarowo, oddając głos nie tylko publikowanym pismom urzędowym, ale także przedstawicielom różnych środowisk akademickich, społecznych, politycznych, ludzi Kościoła oraz orędownikom powołania Wydziału Teologicznego. Przemawiają oni niejako „dwukrotnie”, bo w perspektywie diachronicznej. Po pierwsze, poprzez relacje spisane na użytek niniejszego opracowania, po raz drugi poprzez przywołanie wybranych artykułów prasowych, które towarzyszyły powstaniu Wydziału Teologicznego.

Wśród obecnych rozmówców oraz autorów ówczesnej publicystyki znaleźli się m.in. abp katowicki Damian Zimoń, rektor UŚ prof. Tadeusz Sławek, prof. Krystyna Heska-Kwaśniewicz, dziekan Wydziału Teologicznego UŚ w Katowicach ks. prof. Wincenty Myszor czy wieloletni duszpasterz akademicki ks. prałat dr Stanisław Puchała. Ów zabieg pozwala na wielowymiarowe odkrywanie przyczyn ociągania się z powstaniem tak istotnego dla uczelni wydziału, ale ukazuje także różnego rodzaju perypetie i sieć różnorodnych działań, powiązań oraz zachodów, które spowodowały jego powołanie. Przywołany ks. Puchała, patrząc z perspektywy niemal czterdziestolecia, zauważa, że u podstaw działań było budowanie poczucia wspólnoty i jedności śląskiego środowiska akademickiego, które przybrało na sile po wybuchu „Solidarności”. Skrupulatnie przywołuje liczne działania z międzyuczelnianą inauguracją roku akademickiego na czele, które doprowadziły do „dojrzałości” formowanego środowiska ku utworzeniu Wydziału Teologicznego. Z kolei abp senior Damian Zimoń stwierdza, że tak ważna decyzja wymagała sporej ostrożności, zastanowienia i woli wszystkich stron procesu. Jak wspomina:

Rektor prof. Sędzimir M. Klimaszewski w czasie, gdy działała już „Solidarność” w latach 80., przyszedł do mnie i zapytał, czy na Uniwersytecie śląskim można by utworzyć wydział teologiczny. Powiedział, że byłby za tym. To były czasy świeżej wolności. Zapytałem ówczesnego nuncjusza apostolskiego Józefa Kowalczyka, czy jest realne, aby taki wydział powstał. On na pewno konsultował ten pomysł z Watykanem i po pewnym czasie powiedział, że na razie to nie jest możliwe.

Abp senior zwrócił także uwagę na problem usytuowania Wydziału Teologicznego w siatce wydziałów teologicznych pobliskich ośrodków akademickich (Kraków, Opole) i potrzebie przekonania szeroko pojętego środowiska o zasadności jego powołania, którą tak argumentował:

Tak. Owszem. Nie jest to odległość wielka. Ale weźmy pod uwagę ludność. To najbardziej zaludniony przemysłowy teren kraju. To region, który jest rozwinięty w kierunku przemysłowo-górnico-hutniczym. I brak nam inteligencji humanistycznej. Dlatego wydział teologiczny bardzo by się w Katowicach przydał.

Potwierdzenie przytoczonego stanowiska badaczka znalazła w rozmowie z prof. Januszem Janeczkiem, który w latach 2002–2008 pełnił urząd rektora UŚ i który tak wspomina okoliczności powstawania wydziału:

Inicjatywa wyszła z naszego środowiska akademickiego, a strona kościelna, zwłaszcza w Watykanie, wyrażała wątpliwości, czy aby rzeczywiście w Uniwersytecie Śląskim powinien powstać wydział teologiczny, jeszcze jeden w Polsce. Pamiętajmy, że na początku lat 90. ciągle jeszcze nad Uniwersytetem Śląskim ciążyło odium, absolutnie niezasłużone, tak zwanego czerwonego uniwersytetu. Studiowałem historię naszej uczelni i muszę powiedzieć, że to były bezzasadne insynuacje pod adresem uczelni, której rektor i prorektor byli internowani w czasie stanu wojennego i która była pod szczególnym nadzorem widomych organów. Przypuszczam jednak, że przyczyny owych wątpliwości mogły raczej dotyczyć obawy o odpływ kandydatów na studia teologiczne z innych ośrodków akademickich, zwłaszcza z Krakowa.

Docieklivość i rzetelność badawcza monografistki sprawia, że po rozdziale zatytułowanym *Relacje*, w którym przytacza ona cytowane powyżej rozmowy z wybranymi uczestnikami procesu powstawania Wydziału Teologicznego, Sadzikowska umieszcza dział *Aneks. Wybrane artykuły prasowe*. Znalazły w nim miejsce teksty publikowane w latach 1999–2001 na łamach „Gazety Uniwersyteckiej Uniwersytetu Śląskiego”, „Gościa Niedzielnego” i „Dziennika Zachodniego”. Już sam wybór periodyków, od akademickiego poprzez tygodnik katolicki i dziennik lokalny, pokazuje spektrum zainteresowania powstaniem wydziału. Wśród autorów artykułów znaleźli się m.in. członkowie utworzonego przez rektora Tadeusza Sławka komitetu wsparcia idei powołania Wydziału Teologicznego, do którego należeli m.in. profesorowie: Krystyna Heska-Kwaśniewicz, Kazimierz Marszał, Jacek Jania czy Ireneusz Opacki. O wadze ich stanowisk niechaj świadczą słowa Krystyny Heskiej-Kwaśniewicz, która lokuje potrzebę erygowania wydziału w podstawowej przestrzeni aksjologicznej, zabierając *Głos w dyskusji o obecności teologii*: „Każde wywołanie tematu obecności wydziałów teologicznych na uniwersytetach budzi bardzo żywe emocje i jest traktowane w sposób poważny, także przez przeciwników, bo jest też dyskusją o miejscu wiary we współczesnym świecie i w sposób najpełniejszy podejmuje problem osoby ludzkiej”.

Monografia stara się ukazać zatem nie tylko przebieg powstania Wydziału Teologicznego UŚ i związane z tym perypetie, ale zadaje również pytania o genezę samej idei i sposoby wprowadzania jej w życie. Zamiary te tak anonsuje autorka we *Wprowadzeniu*, obejmującym podrozdziały *Kalendarium*, *Ludzie i wydarzenia*, *Zasady edycji*:

Monografia ma na celu przybliżenie minionej, ale nie odległej przeszłości, zbudowanie poznawczo i naukowo świadomości historycznej czytelników funkcji o miejscu Wydziału Teologicznego w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. Stanowi dokumentację starań o teologię w regionie zindustrializowanym, przemysłowym. Opracowanie dziejów Wydziału Teologicznego wymaga natomiast odrębnego studium. W niniejszej książce znajdują się różne dokumenty, relacje, żywe świadectwa minionych lat. Na ich podstawie historycy będą mogli poczynić ustalenia dotyczące związków przyczynowo-skutkowych i tym samym ukazać fragment dziejów uczelni oraz śląskiego Kościoła. Celem naukowego opracowania zasobu źródłowego, tak istotnego dla historii Kościoła na Śląsku i dla Uniwersytetu Śląskiego, są ochrona tego zbioru, jego upowszechnienie i włączenie do żywej tradycji kultury.

Trzeba przyznać, że komplementarność źródeł – dokumentów, relacji i publicystyki – połączona z rzetelnym warsztatem naukowym przyniosła bardzo interesującą badawczo, a jednocześnie żywą i barwną monografię, ukazującą znaczący fragment historii Kościoła i Uniwersytetu Śląskiego.